

Η Τελευταία Μάχη (Γράμμος 24-30 Αυγ 1949)

«Οί Έλληνες δὲν ἔχουν συνηθίσει νὰ συζητοῦν, γι' αὐτὸ ἀλληλοσφάζονται». Ἰωσήφ Στάλιν(1879-1953), Γενικός Γραμματέας του ΚΚΣΕ(1922-1953).

Τον Αύγουστο του 1949, συμπληρώνονταν 40 μήνες από την έναρξη της ενόπλου αναμετρήσεως[1], μεταξύ των κυβερνητικών και των κομμουνιστικών δυνάμεων. Το σύνολο των ελληνικών πολιτικών κομμάτων τάχθηκαν υπέρ του κοινοβουλευτικού δημοκρατικού πολιτεύματος, ενώ το ΚΚΕ πολέμουσε για την επιβολή του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, στα πρότυπα της Ενώσεως των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών(ΕΣΣΔ) και των δορυφόρων της. Ο πόλεμος ξεκίνησε την 30^η Μαρτίου 1946, μετά την απόφαση Γενικού Γραμματέα του ΚΚΕ Νίκου Ζαχαριάδη, να απέχει των εκλογών της 31^{ης} Μαρτίου 1946 και να διεκδικήσει την εξουσία με την βία. Την παραμονή των εκλογών ένοπλα κομμουνιστικά τμήματα επιτέθηκαν κατά του σταθμού χωροφυλακής Λιτόχωρου Πιερίας. Η ενέργεια αυτή σηματοδότησε την έναρξη του Γ' Γύρου[2], όπως έχει μείνει στην ιστορία.

Το ηρωικό Πεζικό του Ελληνικού Στρατού

Βασιλείς της Ελλάδος ήσαν ο Παύλος Α' και η Φρειδερίκη, ενώ Πρωθυπουργός της κυβερνήσεως ήταν ο Αλέξανδρος Διομήδης[3]. Ο Ζαχαριάδης ήταν πρόεδρος της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβερνήσεως(ΠΔΚ)[4].

Οι εμπόλεμοι, χωρίς την υποστήριξη των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ ήταν αδύνατο να διεξάγουν επί τόσο χρόνο και σε τέτοια έκταση στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ο Γράμμος και το Βίτσι αποτελούσαν το τελευταίο προπύργιο αντιστάσεως των κομμουνιστών. Ο Εθνικός Στρατός ετοιμαζόταν για το τελειωτικό χτύπημα, ενώ ο αυτοχαρακτηριζόμενος Δημοκρατικός Στρατός «ΔΣ» προσδοκούσε σ' ένα θαύμα. Ο Ζαχαριάδης όταν αποφάσισε την ένοπλη σύγκρουση γνώριζε ότι ο συσχετισμός δυνάμεων ήταν σε βάρος του. Πίστευε στον επαναστατικό οίστρο των μαχητών του και προσδοκούσε την αποσύνθεση του κυβερνητικών δυνάμεων εκ των έσω και την κατάρρευση των αστικών κομμάτων. Εκείνο τον Αύγουστο στην έδρα του στρατηγείου του, στο χωριό Αετομηλίτσα(Πέτρα Μούκα) του Γράμμου, τον

βασάνιζαν διάφορα ερωτήματα: Τι δεν είχε κάνει σωστά; Τι δεν μπόρεσε προβλέψει; Γιατί η εκτίμησή του αποδείχθηκε εσφαλμένη;

Οι Βασιλείς της Ελλάδος

Ο Αλέξανδρος Διομήδης

Ο Νίκος Ζαχαριάδης

Τα Γεγονότα

Τα κυριότερα γεγονότα τα οποία επηρέασαν την εξέλιξη των επιχειρήσεων ήταν:

Έτος 1947

12 Μαρτίου, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Χάρρυ Τρούμαν, εξήγγειλε το «Δόγμα Τρούμαν» το οποίο αποσκοπούσε στην παρεμπόδιση της σοβιετικής κυριαρχίας στη Ελλάδα και την Τουρκία[5]. Μετά από αυτό η Αμερική χορήγησε βοήθεια ύψους 400 εκατομμυρίων δολαρίων στην πατρίδα μας.

18 Αυγούστου, εγκρίθηκε πόρισμα κατά πλειοψηφία, από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, το οποίο απέδιδε ευθύνες για επιβουλή κατά της ακεραιότητας της Ελλάδος, στις τρεις όμορες κομμουνιστικές χώρες, Αλβανία, Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία.

7 Σεπτεμβρίου, σχηματίστηκε Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας από τα δύο αντίπαλα κόμματα εξουσίας του Λαϊκού και του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης παρότι το κόμμα του διέθετε την αυτοδυναμία με 206 έδρες, δέχθηκε να αναλάβει πρωθυπουργός ο Θεμιστοκλής Σοφούλης[6], ο αρχηγός του κόμματος των Φιλελευθέρων(48 έδρες).

Ο Κων. Τσαλδάρης

Ο Θεμ. Σοφούλης

21 Οκτωβρίου, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ενέκρινε την δημιουργία Ειδικής Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Βαλκάνια.(UN Special Committee on the Balkans), με αποστολή την συμφιλίωση των 4 γειτονικών κρατών. Οι αντιπρόσωποί του ΟΗΕ εγκαταστάθηκαν στην Θεσσαλονίκη.

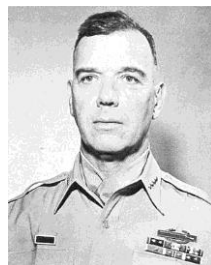
24 Δεκεμβρίου, στο ορεινό συγκρότημα του Γράμμου, ο Ζαχαριάδης ίδρυσε την «Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση». Πρωθυπουργός και υπουργός στρατιωτικών ανέλαβε ο Μάρκος Βαφειάδης.

25 Δεκεμβρίου, δυνάμεις του «ΔΣ» απέτυχαν να καταλάβουν την πόλη της Κόνιτσας στην Ήπειρο[7].

27 Δεκεμβρίου, με τον αναγκαστικό νόμο 509 τέθηκε εκτός νόμου το ΚΚΕ, το ΕΑΜ(Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και οι οργανώσεις τους.

Έτος 1948

24 Ιανουαρίου, εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα η Κοινή Ομάδα Στρατιωτικής Βοήθειας των ΗΠΑ [Joint US Military Aid Greece (JUSMAGG)], δυνάμει 250 στρατιωτικών, υπό τον Αμερικανό Αντιστράτηγο Τζέιμς Όλγουορντ Βαν Φλίτ[8]. Η αποστολή της αφορούσε στην παροχή στρατιωτικών συμβουλών και συστάσεων και στον έλεγχο του τρόπου διαθέσεως της αμερικανικής βοήθειας.

Ο Χάρρυ Τρούμαν

Ο Τζώρτζ Μάρσαλ

Ο Βαν Φλίτ

Φεβρουάριος, ο Στάλιν αποφάσισε την απαγκίστρωση από την Ελλάδα, γιατί έκρινε ότι ο αγώνας δεν είχε καμιά ελπίδα επιτυχίας[9].

3 Απριλίου, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Χάρρυ Τρούμαν υπέγραψε το «Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Ανασυγκροτήσεως». Το πρόγραμμα έμεινε γνωστό στην ιστορία ως «Σχέδιο Μάρσαλ[10]», από τον εμπνευστή του, Στρατηγό Τζώρτζ Μάρσαλ, Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ.

28 Ιουνίου, ο Στάλιν αποκήρυξε τον Τίτο, θέτοντας την Γιουγκοσλαβία εκτός του Ανατολικού Συνασπισμού.

15 Νοεμβρίου, ο Ζαχαριάδης κατηγόρησε τον Μάρκο Βαφειάδη για «δεξιά οπορτουνιστική παρέκκλιση», μετά την διαφωνία τους σχετικά με την μετατροπή των ανταρτικών δυνάμεων σε τακτικό στρατό και τον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου. Τον καθαίρεσε από τη θέση του πρωθυπουργού της ΠΔΚ, την οποία ανέλαβε ίδιος και ανέθεσε την αρχηγία του «ΔΣ» στον Γιώργο Γούσια(Βοντίτσος).

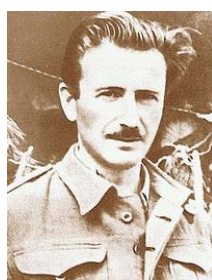
Δεκέμβριος, οι κομματικές οργανώσεις του ΚΚΕ, των Αθηνών, της Πάτρας, της Θεσσαλονίκης και του Πειραιά εξαρθρώθηκαν πλήρως από τις δυνάμεις ασφαλείας. Η μάχη των πόλεων συνέβαλλε στην τελική έκβαση του πολέμου.

Έτος 1949

20 Ιανουαρίου, ο Θεμιστοκλής Σοφούλης ανακάλεσε τον Στρατηγό Αλέξανδρο Παπάγο και τον διόρισε Αρχιστράτηγο, με τις γιγαντιαίες αρμοδιότητες[11] που απαίτησε. Παρά τις αμφισβητήσεις που υπάρχουν για την προσφορά του, ο εξηνταεξάχρονος Παπάγος με τις δάφνες του έπους του 1940 και τις περγαμηνές από τον εγκλεισμό του στο Νταχάου[12] κατά την διάρκεια της κατοχής, υπήρξε ένας είδος μεσσία για την πολεμική προσπάθεια του έθνους.

Ο Θρασ. Τσακαλώτος

Ο Μάρκος Βαφειάδης

29 Ιανουαρίου 1949, ολοκληρώθηκε η επιχείρηση του Εθνικού Στρατού με την επωνυμία «Περιστερά», που ξεκίνησε την 19^η Δεκ. 1948. Την διηύθυνε ο Αντιστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλώτος, Διοικητής του Α΄ Σώματος Στρατού (Α΄ΣΣ) και είχε ως αποτέλεσμα την εκκαθάριση της Πελοποννήσου από τις δυνάμεις των κομμουνιστών.

31 Ιανουαρίου, η 5^η ολομέλεια του ΚΚΕ αποφάσισε την ίδρυση ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους σε περίπτωση επικρατήσεώς του[13].

12 Φεβρουαρίου, οι κομμουνιστές απέτυχαν να καταλάβουν την Φλώρινα και αποχώρησαν με βαριές απώλειες. Η ήττα αυτή επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη του πολέμου και εξόργισε επιπλέον τον Στάλιν.

1 Μαΐου έως 15 Ιουνίου 1949, διεξήχθη η επιχείρηση «Πύραυλος». Ο Εθνικός Στρατός εξάρθρωσε τις κομμουνιστικές δυνάμεις στην Στερεά Ελλάδα και τη Θεσσαλία.

11 Ιουλίου, ο Τίτο έκλεισε τα γιουγκοσλαβικά σύνορα για τις δυνάμεις του Ζαχαριάδη, επιφέροντας ένα σοβαρό πλήγμα στην υποστήριξη τους.

Η Τελική Έφοδος

Στο σχέδιο επιχειρήσεων για την κατάληψη του Βίτσι και Γράμμου, δόθηκε η ονομασία «Πυρσός» και περιλάμβανε τρεις φάσεις (Α΄, Β΄, Γ΄).

«Πυρσός Α΄» Από τις 2 έως 8 Αυγούστου διενεργήθηκαν παραπλανητικές επιθετικές ενέργειες κατά του Γράμμου και πέτυχαν την καθήλωση των κομμουνιστικών δυνάμεων στις θέσεις τους. Συμμετείχαν 2 Μεραρχίες, 1 Ταξιαρχία και 3 ελαφρά Συντάγματα Πεζικού, του Α΄ΣΣ, υπό τον Αντιστράτηγο Θρ. Τσακαλώτο.

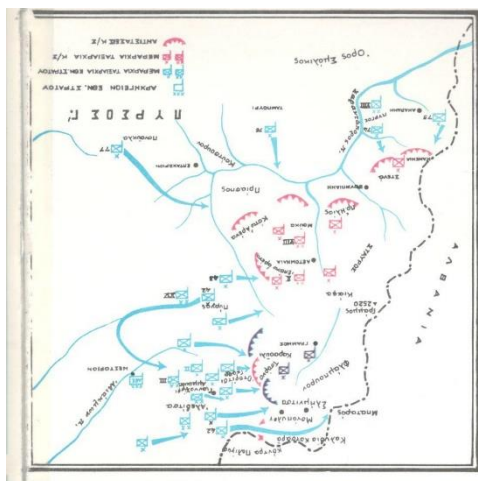

«Πυρσός Β΄» (10 έως 16 Αυγούστου). Μετά από εξαήμερο σκληρό αγώνα καταλήφθηκε το Βίτσι. Στην επιχείρηση έλαβαν μέρος 6 Μεραρχίες Πεζικού, υποστηριζόμενες από 110 πυροβόλα διαφόρων διαμετρημάτων, τεθωρακισμένα και 87 αεροσκάφη, υπό το Διοικητή της Στρατιάς, Αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Βεντήρη. Ο «ΔΣ» παράταξε 2 Μεραρχίες και 2 Ταξιαρχίες, υποστηριζόμενες από 45 πυροβόλα.

«Πυρσός Γ΄» (24 έως 30 Αυγούστου). Ο Αρχιστράτηγος Παπάγος για την επιχείρηση ΠΥΡΣΟΣ Γ΄, που είχε ως αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη του Γράμμου, ενέπλεξε 4 Μεραρχίες Πεζικού, 1 Μεραρχία Καταδρομών, 1 Ταξιαρχία Πεζικού, 4 Ελαφρά Συντάγματα Πεζικού, τεθωρακισμένα, πυροβολικό και αεροπορία. Την γενική διεύθυνση της επιχειρήσεως είχε ο Αντιστράτηγος Θρ. Τσακαλώτος. Οι δυνάμεις του «ΔΣ» ανέρχονταν σε δύο μεραρχίες μειωμένης συνθέσεως 8.000 ανδρών. Ο συσχετισμός των δυνάμεων, σε συνδυασμό με το κλείσιμο των συνόρων από την Γιουγκοσλαβία, δεν άφηναν καμιά πιθανότητα υπέρ των κομμουνιστών. Παρόλα αυτά, δεν εγκατέλειψαν τον αγώνα αλλά αμύνθηκαν μέχρι τέλους. Την 25^η Αυγούστου η κατάληψη του υψώματος Τσάρνο, το οποίο

αποτελούσε το κλειδί της αμυντικής διατάξεως, έκρινε την έκβαση της μάχης. Την 27^η Αυγούστου, η κατάληψη της Πόρτας Οσμάν από την ΙΧ Μεραρχία, η οποία αποτελούσε την κύρια πύλη επικοινωνίας με την Αλβανία, απείλησε με εγκλωβισμό το σύνολο των κομμουνιστικών δυνάμεων. Την 28^η Αυγούστου ο Ζαχαριάδης διέταξε την εκκένωση του Γράμμου. Όσοι κατόρθωσαν να διαφύγουν χρησιμοποίησαν μια δευτερεύουσα διάβαση που δεν είχε καταληφθεί. Η κατάληψη της κορυφής Κάμενικ του Γράμμου την 10:00 της 30^{ης} Αυγ. 1949 από τον Ελληνικό Στρατό, σηματοδότησε το τέλος των πολεμικών επιχειρήσεων. Στη μάχη του Γράμμου και του Βίτσι οι απώλειες του ΕΣ ανήλθαν σε 500 νεκρούς και 2.800 τραυματίες, ενώ οι νεκροί των αντιπάλων ανήλθαν σε 2.100 και οι αιχμάλωτοι σε 1.600.

Η Ελλάδα πέτυχε την μοναδική νίκη σε πολεμική αναμέτρηση στην ιστορία της, μαχόμενη μόνη χωρίς να είναι ενταγμένη σε κάποια συμμαχία, σε αντίθεση με τους Βαλκανικούς και τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους.

Τα Αίτια της Ήττας

Οι αναφορές στην συγκεκριμένη ιστορική περίοδο χαρακτηρίζονται από έντονη ιδεολογική φόρτιση. Η εικόνα του φλογερού αντάρτη που αφηφούσε τον θάνατο και ήξερε να γλεντά την επανάσταση, υπήρξε μόνο στην προπαγάνδα. Η πραγματική όψη αυτής της συγκρούσεως έκρυβε οδύνη, φρίκη και σπαραγμό.

Τα πρωταρχικά αίτια της αποτυχίας του ΚΚΕ να νικήσει τον Ελληνικό Στρατό ήταν:

1. Η αδυναμία στρατολογήσεως προσωπικού. Η δύναμη του «ΔΣ» ποτέ δεν ξεπέρασε τις 25.000, ενώ ο στόχος ήταν να φθάσει τις 60.000.
2. Ποτέ δεν πέτυχε την αποφασιστική νίκη, η οποία θα έγερνε την πλάστιγγα του πολέμου υπέρ του.

Πέρα των παραπάνω η έκβαση του πολέμου κρίθηκε και από τους εξής παράγοντες:

α. Η έναρξη του αγώνος αποφασίσθηκε λόγω της εξασφάλισης της υποστηρίξεως των ανατολικών κρατών, χωρίς την οποία δεν ήταν δυνατό να ξεκινήσει το αντάρτικο και όχι λόγω ωριμάνσεως των κοινωνικών συνθηκών.

β. Η ταξική συνείδηση του Ελληνικού λαού αποδείχτηκε πολύ ασθενέστερη της εθνικής.

γ. Η επιλογή των διοικητών των μονάδων, του «ΔΣ», με βάση τη κομματική τους αφοσίωση και όχι τις στρατιωτικές τους ικανότητες, αποδείχθηκε εσφαλμένη.

δ. Η ύπαρξη του «Πολιτικού Επιτρόπου» στις μονάδες ως συνδιοικητού δημιούργησε προστριβές και σύγχυση αρμοδιοτήτων.

ε. Η τυφλή υποταγή στις διαταγές της κομματικής ιεραρχίας οδήγησε σε τραγικά στρατιωτικά σφάλματα.

στ. Η βίαιη στρατολόγηση νεαρών αγοριών και κοριτσιών ήταν αντίθετη με τις παραδοσιακές αρχές της Ελληνικής κοινωνίας.

ζ. Η αποστολή 28.000 παιδιών στις ανατολικές χώρες προκάλεσε την παγκόσμια αγανάκτηση.

η. Η μετατροπή των ανταρτικών μονάδων σε τακτικές υπήρξε καθοριστικό στρατηγικό και τακτικό σφάλμα.

θ. Η έλλειψη επαγγελματιών αξιωματικών στις μονάδες του «ΔΣ», επηρέασε σημαντικά την επιχειρησιακή τους ικανότητα.

ι. Το 50% της δυνάμεως του «ΔΣ» αποτελούσαν νεαροί και άπειροι μαχητές και των δύο φύλων, κάτω των 18 χρονών.

ια. Η απόφαση της 5ης Ολομέλειας του ΚΚΕ τον Ιανουάριο του 1949 για την αυτονόμηση της Μακεδονίας υπήρξε αντίθετη με το γενικό αίσθημα του Ελληνικού λαού.

Το Μεγάλο Λάθος

Τα κομμουνιστικά κόμματα της Ιταλίας και της Γαλλίας σεβάστηκαν τους κανόνες του δημοκρατικού πολιτεύματος και δεν χρησιμοποίησαν βία για την κατάληψη της εξουσίας. Σύμφωνα με τον Δημήτριο Παρτσαλίδη^[14], ο οποίος μετέβη στην Μόσχα στις αρχές του 1946, η προτροπή από το ΚΚΣΕ

(Κομμουνιστικό Κόμμα Σοβιετικής Ενώσεως) ήταν το ΚΚΕ να συμμετάσχει στις εκλογές του Μαρτίου 1946. Ο Μάρκος Βαφειάδης[15] στο βιβλίο του «Αποστολή στα Ουράλια», υποστηρίζει ότι: «Ο Στάλιν τούς είπε το σωστό θα ήταν να συμμετάσχουν στις εκλογές. Τούς έδωσε την συμβουλή που ήθελαν, δεν τούς υποχρέωσε, όμως να την ακολουθήσουν. Όμως ακριβώς αυτό δεν έκαναν». Επί της ουσίας ο Στάλιν τήρησε διφορούμενη στάση, προτείνοντας στον Ζαχαριάδη, ανάλογα με τις εξελίξεις, να επιλέξει είτε το πολιτικό είτε τον ένοπλο αγώνα. Ο Ζαχαριάδης κινήθηκε μεταξύ των δύο επιλογών επιλέγοντας την σταδιακή κλιμάκωση της βίας, η οποία τελικά κατέληξε σε πόλεμο. Για την ολέθρια αυτή απόφαση φέρει ακέραια την ευθύνη. Αυτό ήταν το μοιραίο λάθος στο οποίο αναφερόταν ο Νίκος Μπελογιάννης, απευθυνόμενος προς την σύντροφό του Έλλη Παππά, την παραμονή της εκτελέσεώς του, την 30^η Μαρτίου 1952. «Και να σκέφτεσαι ότι πάμε να πεθάνουμε για ένα λάθος[16]».

Οι Συνέπειες

Οι νεκροί των εμπολέμων ανήλθαν σε 8.249(Αξιωματικοί 637 και 7.612 οπλίτες) για τον Εθνικό Στρατό, ενώ από την πλευρά του «ΔΣ» σε 13.373. Τα θύματα των αμάχων ξεπερνούν τις 120.000. Εάν σ' αυτούς προστεθούν οι 65.000 νεκροί των Δεκεμβριανών και τα θύματα των συγκρούσεων κατά την διάρκεια της κατοχής, οι αριθμοί προκαλούν ίλιγγο. Οι εκτεταμένες υλικές καταστροφές καθυστέρησαν δραματικά την ανασυγκρότηση της πατρίδος μας. Ο φοβερός αυτός πόλεμος δεν έγινε για τον «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό» της κοινωνίας, αλλά για την επιβολή της «δικτατορίας του προλεταριάτου», της προσωπικής δηλαδή δικτατορίας του Ζαχαριάδη και των συντρόφων του. Η συμφιλίωτικού χαρακτήρα χειραψία του Βαφειάδη και του Τσακαλώτου τον Μάρτιο του 1984, δεν κάλυψε τα ιδεολογικά χάσματα των Ελλήνων τα οποία αποδεικνύονται βαθύτερα από τις χαραδρες του Γράμμου. Εάν επικρατούσε το ΚΚΕ, η χώρα μας θα καθίστατο δορυφόρος της Σοβιετικής Ένωσης και τηρουμένων των αναλογιών θα είχε μετατραπεί σε μια δεύτερη «Αλβανία».

Αντιστράτηγος ε.α. Ιωάννης Κρασσάς

Παπάγου Σεπτέμβριος 2021

[1] Την 18^η Σεπτεμβρίου 1989, επί κυβερνήσεως συνεργασίας ΝΔ και ΣΥΝ(Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου), επί πρωθυπουργίας Τζαννή Τζαννετάκη, ψηφίσθηκε απ' όλα τα κόμματα της βουλής ο νόμος 1863, που αφορούσε την άρση των συνεπειών του εμφυλίου πολέμου 1944-49. Ο όρος συμμοριτοπόλεμος αντικαταστάθηκε από τον όρο «Εμφύλιο Πόλεμο» και ο όρος συμμορίτες από τον όρο «Δημοκρατικό Στρατό».

[2] **Α' Γύρος** (περίοδος κατοχής 1943-44) ΕΑΜ εναντίον μη αριστερών αντιστασιακών οργανώσεων(ΕΔΕΣ, ΕΚΚΑ, ΠΑΟ, Αντώνη Φωστερίδη κ.α). **Β' Γύρος**, Δεκεμβριανά, ΚΚΕ-ΕΑΜ-ΕΛΑΣ εναντίον Ελληνικής Κυβερνήσεως Εθνικής Ενότητας, πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου (3 Δεκεμβρίου 1944-11 Ιανουαρίου 1945).

[3] Αλέξανδρος Διομήδης (1875-1950), γεννήθηκε στην Αθήνα με καταγωγή από τις Σπέτσες. Υπήρξε πολιτικός, πανεπιστημιακός, δικηγόρος, οικονομολόγος, συγγραφέας. Διετέλεσε Διοικητής της Εθνικής Τραπέζης και πρώτος Διοικητής της Τραπέζης της Ελλάδος. Διαδέχθηκε τον Σοφούλη στην πρωθυπουργία μετά το θάνατό του. Κατείχε την θέση του αντιπροέδρου της κυβερνήσεως.

[4] Γνωστή και ως «Κυβέρνηση του Βουνού», δημιουργήθηκε την 23^η Δεκ. 1947, με έδρα κάπου στην Βόρεια Πίνδο. Δεν αναγνωρίστηκε ούτε από την ΕΣΣΔ, ούτε από κανένα άλλο κράτος.

[5] Το «Δόγμα Τρούμαν» έθεσε το πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο του ψυχρού πολέμου. Μετατόπισε την αμερικανική εξωτερική πολιτική προς την Σοβιετική Ένωση, από την πολιτική του «κατευνασμού», στην πολιτική της «ανασχέσεως». Το άγαλμα του Τρούμαν τοποθετήθηκε στη γωνία των οδών Βασιλέως Κωνσταντίνου και Βασιλέως Γεωργίου το 1963, προσφορά της οργανώσεως ΑΧΕΠΑ, των Ελλήνων της Αμερικής και έχει γκρεμιστεί τρεις φορές μέχρι σήμερα. Το ίδιο συνέβη με την προτομή του Στρατηγού Βαν Φλιτ στην Καστοριά, την οποία πέταξαν στην Λίμνη το 1999, αλλά επανατοποθετήθηκε σε ιδιωτικό χώρο το 2007. Οι ενέργειες αυτές μας ζημιώνουν ως κράτος.

[6] Θεμιστοκλής Σοφούλης (Βαθύ Σάμου 1860-Αθήνα 24 Ιουν. 1949) διετέλεσε 3 φορές πρωθυπουργός και επανειλημμένα υπουργός. Ο Σοφούλης, παρά την μεγάλη του ηλικία, στην πιο δύσκολη περίοδο του πολέμου, υπήρξε δραστήριος και έδειξε την απαιτούμενη πυγμή για την συντριβή της κομμουνιστικής ανταρσίας.

[7] Η προσπάθεια του Ζαχαριάδη για την δημιουργία αυτοδιοικούμενου από τους κομμουνιστές κράτους απέτυχε. Ο «ΔΣ» προσπάθησε για πρώτη φορά στην μάχη της Κονίτσης να πολεμήσει σαν τακτικός στρατός. Αποδείχθηκε ότι δεν διέθετε την ανάλογη στρατιωτική εμπειρία, για τέτοιου είδους επιχειρήσεις.

[8] Τζέημς Βαν Φλιτ (James Alward Van Fleet) 1892-1992, υπήρξε στρατηγός 4 αστέρων του στρατού των ΗΠΑ. Πολέμησε και στους δύο παγκοσμίους πολέμους και στην Κορέα.

[9] Από το βιβλίο του Μίλοβαν Τζίλιας, υπαρχηγού του Τίτο, «Συνομιλίες με τον Στάλιν(σελίδα 161)», Εκδόσεις Καμαρινόπουλος, Αθήνα 1962

[10] Η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα που το 94% των 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων βοήθειας που έλαβε από της ΗΠΑ, ως το τέλος του 1952, της χαρίστηκε. Το 1953, ο Μάρσαλ έλαβε το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης.

[11] Επί της ουσίας η κυβέρνηση παραιτούνταν από κάθε ανάμειξη στην διεξαγωγή του πόλεμου και της διοικήσεως των ενόπλων δυνάμεων.

[12] Τον Ιούλιο του 1943 συνελήφθη από τους Γερμανούς ως αρχηγός της αντιστασιακής οργανώσεως «Στρατιωτική Ιεραρχία», μαζί με τους Αντιστράτηγους: Κωνσταντίνο Μπακόπουλο, Ιωάννη Πιτσικά, Παναγιώτη Δέδε και Γεώργιο Κοσμά. Οι συλληφθέντες στάλθηκαν σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως της Γερμανίας και κατέληξαν στο Νταχάου, μέχρι το τέλος του πολέμου (Μάιος 1945).

[13] Το 20% της δυνάμεως του «ΔΣ» ήταν «Σλαβομακεδόνες», γεγονός που επηρέασε την απόφαση του Ζαχαριάδη για την δημιουργία «Ανεξάρτητης Μακεδονίας».

[14] Ο Δημήτρης ή Μήτσος Παρτσαλίδης (Τραπεζούντα 1903-Αθήνα 1980) υπήρξε ηγετικό στέλεχος και βουλευτής του ΚΚΕ. Το 1968 μετά την διάσπαση του ΚΚΕ μεταπήδησε στο ΚΚΕ εσωτερικού.

[15] Ο Μάρκος Βαφειάδης (Ερζερούμ Μικράς Ασίας 1906-Αθήνα 1992) υπήρξε ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ και επικεφαλής του «Δημοκρατικού Στρατού», μέχρι το 1949, οπότε και απομακρύνθηκε από τον Ζαχαριάδη. Στην συνέχεια διαγράφηκε από μέλος του ΚΚΕ και εξορίστηκε στην Σοβιετική Ένωση. Επέστρεψε στην Ελλάδα το 1983 και εξελέγη βουλευτής επικρατείας με το ΠΑΣΟΚ.

[16] «Μαρτυρίες Μιας Διαδρομής»,(σελ. 309) Έλλη Παπά, Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 2010.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **«Ιστορία του Ελληνικού Έθνους»** Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1978.
2. **«Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακό Αγώνα 1946-49»**, ΓΕΣ Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1980.
3. **«Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος 1941-1974»**, Τόμος 5, Σόλων Νεοκλής Γρηγοριάδης, Εκδόσεις Καπόπουλος, Αθήνα 1973.
4. **«Η Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου»**, Γιώργος Μαργαρίτης, Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2000.
5. **«Μαρτυρίες Μιας Διαδρομής»**, Έλλη Παπά, Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, Αθήνα 2010.
6. **«Εμφύλια Πάθη»**. Στάθης Καλύβας, Νίκος Μαραντζίδης, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2015.